

Van 'speel'-dopjes tot zwermstoffen

We noemen het 'speel'-dopjes, maar veel (beginnende) imkers jagen ze de stuipen op het lijf. Toch zijn ze het hele jaar op de raten aanwezig. In de winter teruggebracht tot dikke knobbels was, wachtend op betere tijden. Die betere tijden breken aan met de komst van het voorjaar. Als het broednest zich uitbreidt worden ook de speeldopjes weer tot leven gewekt. Een metamorfose van dikke wasknobbels tot flinterdunne dopjes met een uitnodigende vorm voor de koningin om ze te beleggen. Dat beleggen duurt meestal nog wel even, maar bij een vroeg voorjaar en overvloedige dracht gebeurt het toch in de loop van deze maand! De speeldopjes zijn dan gepromoveerd tot zwermstoffen. Als imker ben je geneigd om de speeldopjes direct weg te breken. Waarom zouden we echter. Als de temperatuur buiten erg hoog of laag is breken we de thermometer toch ook niet in stukken als het ons niet bevalt? Beschouw ze daarom als streepjes op de zwermkoorts-thermometer. Wegbreken heeft trouwens totaal geen zin. Uit onderzoek is gebleken dat ze door de bijen weer even snel worden opgebouwd. Ze horen thuis in elk volk met een zich uitbreidend broednest. In het bewuste onderzoek is er ook geen relatie ontdekt tussen het aantal speeldopjes en het aantal belegde zwermcellen later. Wel is het zo dat het een, de zwermcel, uit het ander, de speeldop, voortkomt.

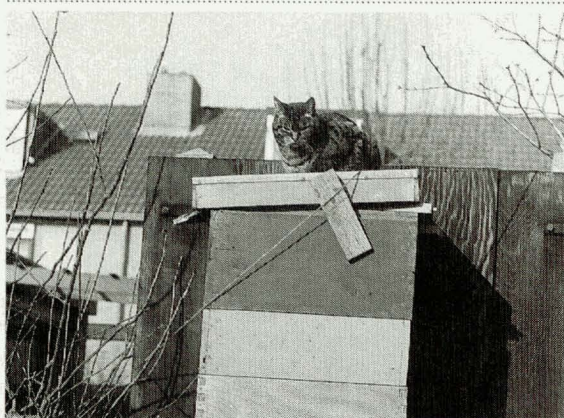
De zwermcellen

Wanneer bouwen de bijen speeldopjes uit tot zwermcellen? Wordt er gewacht op een speciaal signaal, komt de bouw voort uit een gezamenlijke actie en kunnen we ze voorkomen? Er is wel het een en ander over bekend. Zwermcellen worden gebouwd als er, door welke oorzaak dan ook, niet voldoende koninginnestof door het volk circuleert om alle bijen te voorzien. Op welk moment dit punt wordt bereikt kan afhankelijk zijn van de totale produktie van die stof door de koningin, het tempo van verspreiding door het volk en ook de behoefte van de bijen naar die stof. Omdat speeldopjes de noodzakelijke voorlopers zijn van koninginnedoppen wordt het aanzetten waarschijnlijk veroorzaakt door een tijdelijk tekort aan dezelfde koninginnestof welke later bij een groter gebrek, het aanzetten van echte doppen veroorzaakt. Een slechte circulatie van koninginnestof kan worden tegengegaan door op tijd voldoende ruimte te geven.

Op tijd betekent voordat het broednest al door een brede stuifmeel- of nectarkraag is ingesloten. Inmiddels worden er dagelijks vele honderden bijen geboren en het circuleren van de koninginnestof verloopt steeds moeizamer. Bijen die aan het bouwen zijn ontvangen te weinig feromoon of koninginnestof en beginnen met de bouw van koninginnecellen. Andere gelijkgezinde bijen gaan met dit werk verder. Weer andere bijen, die wel voldoende feromoon hebben ontvangen, knabbelen weer een stukje van de moerdoppen in wording af. Dit proces kan zo een tijdje doorgaan en hiermee is dan verklaard hoe het kan voor komen dat er in een volk tegelijkertijd doppen worden aangezet en andere worden aangevreten. Het volk was blijkbaar nog niet zo ver. Om het nog iets ingewikkelder te maken blijkt uit onderzoek dat zowel doppen met een larf als gesloten doppen een geringe hoeveelheid koninginnestof produceren. Maar uiteindelijk krijgt de zwermkoorts toch de overhand als er te weinig medicijn, koninginnestof, voorhanden is om de koorts te temperen. Wat kunnen we doen om het tij te keren? Als het volk eenmaal in deze situatie verkeert niet veel. Veel ruimte geven en het volk delen of van een jonge koningin voorzien voordat de zwermneiging tot in alle geledingen van het bijenvolk is doorgedrongen wil wel eens helpen. Het zijn prachtige uitgangspunten, maar in de praktijk krijgt u, zoals elke imker, met zwemerij te maken. Geniet ervan!

Nog wat uit de praktijk

1. Bij het in elkaar zetten van raampjes komt het regelmatig voor dat ze niet goed in elkaar passen. Forceer niets want het hout scheurt bij de inkeping. Leg, om dat te voorkomen de latjes eerst een tijdje in water.
2. Kunstraat kan deze maand worden gegeven mits er flinke dracht is of als er wordt gevoerd. Tegen het broednest en in de bovenbak geeft 't beste resultaat.
3. Geef uw bijen de ruimte. Vervang raten met wintervoer door kunstraat. Gebruik het voer later in het jaar voor afleggers of bij de koninginneteelt.
4. Wilt u de koningin knippen of merken? Probeer dan op een mooie dag aanwezig te zijn als de vliegbijen van huis zijn, door het geringe aantal bijen is de koningin beter te vinden. Verder in het bijenjaar wordt het steeds moeilijker. Om de koningin te vinden zijn er talrijke maniertjes bedacht (zie de imkersencyclopedie). Mij bevalt uitstekend het inhangen van een vel kunstraat midden in het broednest, drie dagen later is het uitgebouwd en wordt door de koningin belegd.

Zo maar een plaatje

Zo maar een plaatje dat bij het voorjaar past. Een mooie zonnige dag en onze poes bovenop de schoorsteen gevormd door bakken met raten die aldus waren overwinterd.

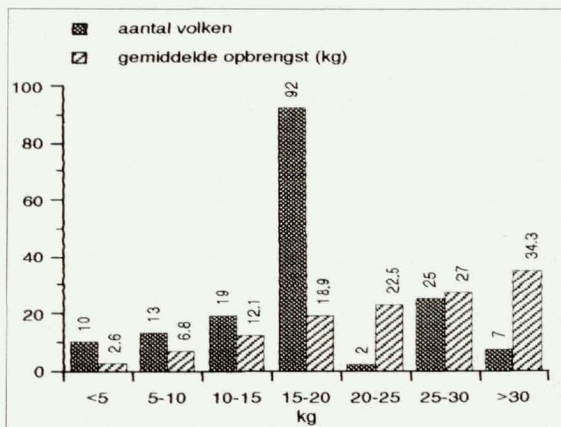
Via mussen naar bijen

Een mussenverhaal, opgetekend uit de mond van Jan Lensink die al op jeugdige leeftijd gefascineerd raakte door het oriënteringsvermogen van vogels. In 1946 begon hij met het merken van huismussen. Via een vanginstallatie kreeg hij genoeg exemplaren voorhanden om een onderzoek te starten. Van gekleurd vliegerpapier knipte hij kleine rondjes zo groot als een stuiver en plakte die op hun borst. Iedere nieuwe week begon met een nieuwe kleur en later ook met nieuwe vormen. Eindelijk raakte de voorraad ongemerkte huismussen op. Het was uitermate interessant om te zien waar de gemerkte mussen zich ophielden. Tot op 500 meter van zijn huis zag hij ze terug. De huismussen met jongen vonden, voedsel verzamelend altijd hun nest terug. Tien jaar na deze start verwierf hij een vergunning voor het vangen en ringen van in het wild levende beschermde vogels. De kennis over het oriënteringsvermogen van vogels kreeg een nieuwe impuls. Een vogeltje van nog geen zeven gram, gevangen in zijn tuin werd twee jaar later op dezelfde plek teruggevangen. In die tussentijd was hij tweemaal op en neer gevlogen naar het noorden van Afrika, vliegtochtjes van zo'n drieduizend kilometer. En dan te weten dat het een exemplaar was die alleen gedurende de nacht vliegt. Bijna ongelooflijk en voor mij nog steeds onbegrijpelijk. Nu zult u denken wat heeft dit verhaal met bijen te maken. Alles beste mensen, alles. Want dit fenomeen, oriënteren, was voor mij van doorslaggevend betekenis om met

bijen te beginnen. Want om vier kilometer van huis je eigen kast of korf terug te vinden was voor mij even onbegrijpelijk.

Honigenquête 1993

De Leidse imkers houden traditiegetrouw een enquête over de honingopbrengst. Uit de 18 ingeleverde formulieren bleek dat 168 volken 3041 kg honing hadden verzameld, een gemiddelde van 18,1 kg per volk.

Het weer in april

Tot slot een overzicht van het gemiddelde aprilweer van de afgelopen vijf jaren. Over de periode 1961-1990 geldt als normaal landelijk gemiddelde 154 uren zon, 50 millimeter neerslag en voor het midden van het land een gemiddelde maximum temperatuur van 12,5 °C.

April-maanden

Jaar	Zon (uren)	Neerslag(mm)	Max.temp. (°C)
1989	somber (115)	nat (67)	koud (10,2)
1990	zr. zonnig (222)	normaal	zacht
1991	zonnig (201)	droog (34)	zacht (13,5)
1992	normaal	normaal	normaal
1993	normaal	normaal	zeer zacht (15,8)

Geraadpleegd:

Caron, D.M., Department of Entomology, Queen cup and Queen cell production in Honeybee Colonies; Journal of Apicultural Research 18(4): 253-256

Free, J.B., Pheromones of social bees, Inhibitory effects of queens on queen rearing: 32-45

Lensink, J., Over oriënteren gesproken; De Vliegplank, 4(3): 6-7 VBBN subvereniging Gorsel

Pavert, I. v.d., Honingenquête; De Stertselaar, 17(5): 15 VBBN subvereniging Leiden